

Bevrijding

“Jezelf een vraag stellen/daarmee begint verzet” zo eindigt het gedicht van Remco Campert, dat we zojuist hebben gehoord. En ik verbindt het met een artikel uit de krant over de betekenis van herdenken. Zoals we gisteravond deden. Stilstaan bij de slachtoffers die zijn omgekomen in de Tweede Wereldoorlog en bij vredesoperaties daarna. Dodenherdenking. De schrijver van het krantenartikel ging een stap verder. Herdenken is niet alleen stilstaan, maar jezelf een vraag stellen: wat zou ik gedaan hebben in die dagen en jaren van bezetting? Buigen voor de macht van de bezetter? Proberen onzichtbaar te blijven en te overleven? Zo goed en zo kwaad als het gaat mijn huid zien te redden? Machteloos toezien en zwijgen? Of zou ik mij weerbaar opstellen? Geen Ariër-verklaring tekenen. Joodse medeburgers beschermen en anderen die met de dood bedreigd werden, zigeuners, homoseksuelen, vreemdelingen en kritische geesten? Als ambtenaar of politieman niet meedoen aan acties en operaties die tegen onze buitenwerking gestelde grondwet in gaan? Je niet verschuilen achter de situatie en zelf blijven nadenken en trouw blijven aan je geweten? Niet weggijken en ontkennen wat gebeurt en doen wat kan en moet gedaan met alle risico's vanden en met gevaar voor eigen en andermans leven? Wat zou ik doen? Waar zou ik staan? Brandende vragen die mijn gemoedsrust verstoren. Vragen die een appèl doen op mij als mens, als enkeling, en het onmogelijk maken om me nog langer te verbergen achter de anderen, de meerderheid, wat men denkt, de geruststellende mantra's dat de problemen te groot en de mens te klein is. “Verzet begint niet met grote woorden/ maar met kleine daden/ zoals de storm met zacht geritsel in de tuin” zegt de dichter. En dat geldt ook vandaag oog in oog met de grote en kleine problemen die onze aandacht opeisen: de strafbaarstelling van illegale vreemdelingen, het verschrikkelijke geweld tegen burgers in Syrië, de afbraak van de verzorgingsstaat, de stijgende werkloosheid, de milieucrisis, ons aandeel in de ontwikkelingssamenwerking en zo verder. Loodzware problemen, wie heeft de moed om zijn ogen niet te sluiten en een kleine daad te stellen en zo mee te werken aan het verschil tussen iets en niets, tussen licht en duisternis?

Vandaag vieren we Bevrijdingsdag. Dag van de vrijheid. Vrijheid is kostbaar en kwetsbaar. We koesteren het omdat het misschien wel het belangrijkste is dat we hebben. Het vuur van de vrijheid. Zo schrijft de organisatie van deze dag. Het zijn grote woorden die klinken, want het zijn kernwoorden van onze samenleving. Ze roepen de idealen van de Franse Revolutie wakker: vrijheid, gelijkheid en broeder-zusterschap. Of die andere drie universele waarden: gerechtigheid, vrijheid en liefde. Grote woorden die iedereen verstaat, maar hoe worden ze concreet en werkelijkheid? Afgelopen dinsdag, de dag van de inhuldiging van de nieuwe koning lag het boek met de grondwet in het midden. Aan die grondwet werd trouw gezworen. Het fundament van onze democratie. Een boek dat de spelregels beschrijft hoe wij in dit land samenleven, onze rechten en plichten, de vrijheden van elke burger. Het boek van de grondwet als garantie voor onze vrijheid. Zoals hier in de kerk ook een boek openlicht vol verhalen en gedichten, vol wijsheid en regels die vertellen over bevrijding. De bijbel als onze grondwet van bevrijding. Is er een verschil tussen de woorden vrijheid en bevrijding, zo vraag ik mij af? Vrijheid heb je of je hebt het niet. Vrijheid krijg je of je verliest het. Vrijheid is als een mogelijkheid, een ruimte, een gevoel, een staat van zijn, een hoedanigheid. Bevrijding gebeurt,

overkomt je, wordt je gegeven. Bij bevrijding gaat het meer om een handeling, een gebeurtenis, terwijl het woord vrijheid statischer, abstracter is, alsof het een thema, een ding is. U begrijpt het zijn taalkundige accentverschillen, maar die hebben wel betekenis. Zo wordt er in de wetenschap onderscheid gemaakt tussen negatieve vrijheid en positieve vrijheid. Negatieve vrijheid gaat over het opheffen van belemmeringen die de vrijheid beknotten en gevangen houden. Vrij van onderdrukking, vrij van geweld, vrij van onwetendheid, vrij van vooroordelen, vrij van angst, vrij van piekergedachten, vrij van discriminatie en uitsluiting, vrij van woede en bitterheid, vrij van werk, enz.. Je bent van een last bevrijd, vrij van. Het negatieve is weg en je gaat je nieuw verworven vrijheid genieten, benutten, vasthouden, koesteren en langzaam wordt het gewoon en sluipen er allerlei gewoonten in en vergeet je de vrijheid die je ooit had gekregen. Totdat er iets gebeurt dat je opnieuw wakker schudt. Een ziekte, een crisis, een aangrijpende gebeurtenis kunnen een kans zijn om opnieuw bewust te worden van de verloren vrijheid en je aanzetten tot een zoektocht naar nieuwe vrijheid. Denk maar aan het uittochtverhaal uit de slavernij van Egypte. Mensen worden bevrijd. Het is heel klein begonnen. Met één mens, Mozes geheten, die geroepen werd, een stem hoorde en luisterde en op weg ging naar de Farao om voor zijn volk te pleiten om vrijheid. Geen schijn van kans. De slavernij wordt verzaagd. Maar Mozes hield vol en na tien tegenslagen liet de Farao het volk gaan. Uittocht. Bevrijding. Maar dan begint het. Veertig jaar woestijn. Een mensenlevenlang om te leren waartoe die vrijheid dient. Hoe zet je de volgende stap als je bevrijd bent van de belemmering (negatieve vrijheid) naar vrij voor en tot iets of iemand? En dat heet positieve vrijheid. De vrijheid om antwoord te geven op het appel, de roepstem van de ander, die je wegroept uit jezelf en doet zeggen en doen: hier ben ik, aanwezig voor een ander.

Voor Paulus is vrijheid een roeping. Het is een geschenk, een mogelijkheid die je gegeven is. En hij roept ons op om elkaar te dienen in liefde. Dat is wandelen gedreven door de Geest. Geestkracht en liefde zijn blijkbaar twee woorden voor hetzelfde. Wie vrijgemaakt is, wie bevrijd is, gunt die vrijheid ook aan anderen, deelt die uit en werkt aan bevrijding. Niet omdat het moet, als wet, als regel, maar omdat een ander je roept en jij mag antwoorden. Omdat een ander mij wegroept uit de gevangenis van de zelfhandhaving. Dat gevangenzitten in je dikke ik noemt Paulus het vlees. Dat is de vrijheid als privé-bezit. Dat is de zelfverdediging van je eigendom. Vrijheid stelt je voor een keuze: gebruik ik het voor mezelf of zet ik het in voor een ander, geef ik het door. Beleef ik vrijheid als bezit, dat ik wil hebben en houden, of als een geschenk dat ik van anderen heb gekregen en dat ik doorgeef aan mezelf en aan anderen. Vrijheid is kostbaar en kwetsbaar. Wie het laat groeien in zijn leven zal heerlijke vruchten oogsten: liefde en vrede, vriendelijkheid en zachtmoedigheid, om er maar een paar te noemen. Het zijn vruchten van de Geest, zegt Paulus, zo groeit Gods vrijheid in ons mensen.

André Wesche.

Gelezen: Paulus aan de Galaten 5,13-17.22